

Commission
on Legal Education
and Awareness

НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ЦЕНТР
ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОГО
ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМ. ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ЦЕНТР
українсько-європейського
наукового співробітництва

Комісія з питань юридичної освіти та обізнаності
Науково-освітній центр професійного розвитку
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК: МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

1 січня – 11 лютого 2024 року

Львів – Торунь
Liha-Pres
2024

**АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ТВОРИ,
СТВОРЕНІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМ ПРАЦІВНИКАМИ
ЗА ДОПОМОГОЮ CHAT GPT**

Дудорова К. Б.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правознавства*

*Бердянський державний педагогічний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Освітню та наукову діяльність сьогодні вже не можна уявити без використання нових інформаційних технологій. Працюючи над створенням наукових публікацій та навчально-методичних матеріалів, науково-педагогічні працівники активно залучають можливості штучного інтелекту (далі – ШІ). У 2023 р. світову популярність здобув Chat GPT (від англ. Generative Pre-trained Transformer). Цей натренований трансформер здатен генерувати відповіді в різних предметних областях, різного розміру і стилю. Його можна використовувати не лише для пошуку та аналізу інформації, а й для написання навчальних і наукових робіт. Текст, згенерований Chat GPT, є подібним до тексту, створеного людиною. Через це на практиці постало питання вироблення політики використання сервісів ШІ в освітньому процесі та науково-педагогічній діяльності, унормування суспільних відносин у цій сфері.

Питання впливу ШІ на авторське право належить до числа активно досліджуваних в Україні. Вказаній тематиці були присвячені роботи Ю. Бисаги, Д. Белова, В. Дмитренко, В. Заборовського, О. Тимошенко та ін. Вагомий внесок у вирішення проблем набуття права інтелектуальної власності на об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, зробили, зокрема, Г. Андрощук, О. Дорошенко, Л. Тарасенко, А. Штефан. Незважаючи на значимість праць названих науковців, додаткового вивчення та осмислення потребують деякі аспекти авторського права на твори, створені науково-педагогічними працівниками за допомогою Chat GPT.

Метою дослідження є аналіз законодавчих норм про авторське право на об'єкти інтелектуальної власності, створені науково-педагогічними працівниками за допомогою Chat GPT.

Ст. 47 Закону України від 1 липня 2014 р. «Про вищу освіту» передбачає, що освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки. П. 12 ст. 1 Закону від 26 листопада 2015 р. «Про наукову і науково-технічну діяльність» наголошує на тому,

що наукова діяльність – це інтелектуальна творча діяльність. Внаслідок цієї праці у викладачів виникають авторські права на твори у сфері науки та освіти. Правове регулювання відносин щодо набуття, здійснення та захисту особистих немайнових та майнових авторських та/або суміжних прав, а також щодо прав особливого роду (*sui generis*), пов'язаних зі сферою авторського права та/або суміжних прав, здійснюється Законом України від 1 грудня 2022 р. «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон № 2811-IX).

Відповідно до п. 1 ст. 1 цього Закону автор – фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір. П. 56 ст. 1 Закону № 2811-IX вказує, що твір – це оригінальне творіння автора (співавторів) у сфері науки, літератури, мистецтва тощо, виражене в об'єктивній формі. Отже, об'єкт авторського права може бути створений виключно творчою працею людини. Об'єктом авторського права може бути лише оригінальний твір. Принагідно зауважу, що первинним суб'єктом авторського права є автор твору. Суб'єктами майнових авторських прав можуть бути також інші фізичні або юридичні особи (зокрема, роботодавці авторів), до яких перейшли майнові права на твір на підставі правочину або закону (ч. 2 ст. 5, ст. 14 Закону № 2811-IX).

ШІ не визнається автором, адже не має статусу фізичної особи. ШІ (який по суті є комп'ютерною програмою, що виконує окремі операції, властиві людському мозку) вважається не суб'єктом, а об'єктом права. Тому не можна вести мову про співавторство між науково-педагогічним працівником і Chat GPT, який виготовляв тексти за командою людини. Chat GPT, як і будь-який ШІ, не створює тексти, він їх генерує з тих об'єктів авторського права, які є в наявності в Інтернеті. В цьому сенсі тексти, зроблені Chat GPT, не є оригінальними, а отже, не відповідають вимогам, які висуваються до об'єктів авторського права. Однак за ШІ стоять розробники та інвестори, через що у багатьох країнах світу актуалізувалося питання доцільності впровадження правової охорони автономних комп'ютерних творінь з метою заохочення і захисту інвестицій.

Вперше в історії цивільного права України Закон № 2811-IX врегулював право інтелектуальної власності на об'єкти, згенеровані ШІ. У ч. 4 ст. 8 цього Закону передбачено, що неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою (програмами), охороняються правом особливого роду (*sui generis*). Суб'єктами права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, можуть бути автори такої комп'ютерної програми, їх спадкоємці, особи, яким автори чи їх спадкоємці передали (відчужили) майнові права на комп'ютерну програму або правомірні користувачі комп'ютерної програми (ч. 2 ст. 33 Закону № 2811-IX). У його ст. 33

визначено правовий режим об'єктів, створених комп'ютерною програмою без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта.

Як слушно зазначає А. Штефан, у деяких науковців склалося враження, що визначення об'єкта правової охорони як такого, що згенерований комп'ютерною програмою без безпосередньої участі людини, має на увазі повністю автономне функціонування ШІ, тоді як такі технології на сьогодні не існують. На думку А. Штефан, відсутність безпосередньої участі людини виявляється в іншому: людина здійснює налаштування ШІ, завантажує у нього певні дані, дає команду розпочати процес аналізу даних або синтезу інформації на основі здійсненого аналізу, проте не керує кожним кроком, який потрібно зробити комп'ютеру. Людина не впливає на зміст цього об'єкта, який залежить тільки від вибору комп'ютера, а тому об'єкт є згенерованим без безпосередньої участі людини» [1, с. 77].

Правовий режим об'єктів, створених ШІ є подібним до правового режиму твору як об'єкта авторського права, що дає можливість суб'єктам права особливого роду (*sui generis*) здійснювати та захищати майнові права на ці об'єкти. На підставі ч. 4 ст. 33 Закону № 2811-IX обсяг майнових прав суб'єкта права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, визначається згідно зі ст. 12 цього Закону, серед яких – виключне право дозволяти або забороняти використання об'єкта іншими особами. Ч. 10 ст. 33 Закону № 2811-IX вказує на те, що вільне використання неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою, допускається в порядку, передбаченому статтями 22–28 цього Закону. Наприклад, не вважається порушенням майнових прав на неоригінальний об'єкт, згенерований ШІ, використання такого об'єкта для забезпечення та реалізації освітнього процесу або з метою наукових досліджень, якщо такі дії не мають самостійного економічного значення, в обсязі, що відповідає визначеній меті, за умов, перелічених у ч. 2 ст. 22 Закону № 2811-IX.

Згідно з ч. 3 ст. 33 цього Закону в результаті утворення неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою, особисті немайнові права не виникають. Зокрема, у суб'єкта права *sui generis* не виникає право на авторство тексту, згенерованого ШІ, а отже, не виникає обов'язку науковця (викладача) вказувати на використання ним Chat GPT.

Змоделюю ситуацію: викладач не хоче або не може самостійно, творчо працювати і формує навчально-методичний матеріал за допомогою Chat GPT. Текст, згенерований ШІ, настільки влаштовує викладача, що він лише редагує запропонований комп'ютером

матеріал, а для оприлюднення вказує своє прізвище автором тексту. Чи можна вважати цей матеріал об'єктом авторського права? Згідно з абз. 2 ч. 1 ст. 33 Закону № 2811-IX твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою. Отже, у разі використання Chat GPT як допоміжного інструменту у творчій роботі, авторське право безумовно належить фізичній особі – автору оригінального інтелектуального творіння.

Інша справа, коли навчальний або науковий продукт підготовлено за мінімальної участі людини, яка ставила чат-боту запитання і команди на кшталт «перепиши простіше». Важливо відзначити, що Закон № 2811-IX не надає правову охорону ідеям. Відповідно до його ст. 7 правова охорона поширюється лише на форму вираження об'єктів авторського права. Якщо форму тексту вправно зробив Chat GPT, то законодавство не дозволяє викладачу (науковцю) називати себе автором матеріалу. На думку О. Дорошенка та Л. Тарасенка, у разі виникнення спору, чи долучалася людина до створення такого об'єкта, що напряму впливає на те, який правовий режим матиме створений (згенерований) об'єкт (твір чи неоригінальний об'єкт), цей факт може бути встановлений шляхом проведення відповідної судової експертизи (зокрема комп'ютерно-технічної) [2, с. 91].

Авторське право поширюється лише на результати інтелектуальної творчої діяльності людини. На сьогодні Chat GPT (як і будь-який ШІ) не визнається в Україні суб'єктом права взагалі й автором зокрема. Водночас Законом № 2811-IX врегульовано право інтелектуальної власності на об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Ці об'єкти захищаються правом особливого роду (*sui generis*). Судова практика щодо застосування названих вище норм Закону № 2811-IX на сьогодні відсутня, однак з часом вона, вочевидь, буде формуватися і, відповідно, впливатиме на вдосконалення законодавства.

Література:

1. Штефан А. Об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою (штучним інтелектом) без безпосередньої участі людини: перший світовий досвід правової охорони. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2023. № 1–2. С. 75–85.
2. Дорошенко О., Тарасенко Л. Право *sui generis* на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою: новели правового регулювання. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2023. № 3. С. 87–96.